

Asia: VN/17391/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle Kansaneläkelaitoksen tietojenvaihtoa koskevan lainsäädännön muuttamiseksi

Lausunnonantajan lausunto

Pankki- ja tilitietoihin liittyvä lausuntopalaute:

Ehdotuksen mukaan Kelalla olisi oikeus saada pyynnöstä toimeentulotukea, yleistä asumistukea ja eläkkeensaajan asumistukea koskevan asian ratkaisemista varten välttämättömät tili-, saldo- ja varallisuustiedot rahalaitoksilta. Lisäksi Kelalla olisi oikeus pyytää rahalaitoksilta välttämättömiä tietoja tilitapahtumista, jollei hakija olisi kieltänyt tietojen pyytämistä. Muutos ei laajentaisi tilitietojen käsittelyä Kelassa, sillä nämä tiedot on nytkin toimitettava etuushakemusten liitteeksi. Muutosten arvioidaan ennaltaehkäisevän petoksia, vähentävän väärennösrikoksia, parantavan tietosuojaa rahalaitostiedusteluissa, helpottavan hakijoiden asiointia ja tehostavan Kelan toimeenpanoa.

SOSTE katsoo, että ehdotetut muutokset ovat kannatettavia. Tiliotteiden toimittaminen on hakijalle työlästä erityisesti perustoimeentulotuessa, jossa tiliotteet on yleisesti toimitettava kuukausittain. Näemme myönteisenä, että jatkossa asiakkaiden ei tarvitse itse hankkia näitä liitteitä, jotka Kelan on mahdollista saada suoraan tietopyynnöllä. Halutessaan asiakkaalla on mahdollisuus kieltää tilitapahtumien tiedustelu, jolloin hänen on itse toimitettava pyydetyt tiliotteet.

Muutoksen arvioidaan lyhentävän perustoimeentulotukihakemusten keskimääräistä käsittelyaikaa 1–2 päivällä, mikä on asiakkaiden näkökulmasta myönteistä. Myönteistä olisi myös mahdollinen alikäytön väheneminen, kun tuen hakeminen helpottuu.

Matkakorvauksiin (Kela-taksit) liittyvä lausuntopalaute:

Esityksessä ehdotetaan, että jatkossa Kela voisi luovuttaa tietoja matkojen yhdistelyä suorittavalle tilausvälityskeskukselle tilanteissa, joissa suorakorvausoikeutta rajoitetaan toistuvien

väärinkäytösten vuoksi. Ehdotus ei rajoittaisi vakuutetun oikeutta matkakorvaukseen, sillä vakuutettu voisi hakea korvauksen Kelalta jälkikäteen. SOSTE kannattaa ehdotusta.

Toimeentulotuessa huomioitavia laskuja koskevaan Kansaneläkelaitoksen tiedonsaantioikeuteen liittyvä lausuntopalaute:

Salassa pidettävien tietojen luovuttamista koskevaa toimeentulotukilain pykälää muutettaisiin siten, että tietoja voitaisiin luovuttaa Kansaneläkelaitoksen ja toimeentulotuesta korvattavien perusmenojen laskuttajien välillä tilanteissa, joissa Kela epäilee laskua väärennetyksi. SOSTE kannattaa ehdotusta.

Toimeentulotuen hakijan tietojenanto- ja ilmoitusvelvollisuuteen liittyvä lausuntopalaute:

Esityksessä ehdotetaan, että toimeentulotukilakia täsmennetään niin, että siinä nykyistä selkeämmin velvoitettaisiin henkilö toimittamaan tarvittavia selvityksiä talouden erillisyydestä ja oleskelupaikasta. Laissa täsmennettäisiin toimeentulotuen hakijan tietojenanto- ja ilmoitusvelvollisuutta. SOSTE kannattaa ehdotusta.

Lääkärinlausuntoja- ja todistuksia koskevan tiedonsaantioikeuden tarkentamiseen liittyvä lausuntopalaute:

Esityksessä ehdotetaan, että Kela saisi hakemuksen liitteeksi tarvittavat lääkärinlausunnot- ja todistukset nykyistä sujuvammin Kannan kysely- ja välityspalvelun kautta. Tämä parantaisi tietoturvaa ja nopeuttaisi tietojensaantia. Henkilö- ja työnantaja-asiakkaiden asiointi sujuvoittuisi. SOSTE kannattaa ehdotusta.

Muihin toteuttamisvaihtoehtoihin liittyvä lausuntopalaute:

-

Vaikutusten arviointiin liittyvä lausuntopalaute:

Esityksellä arvioidaan olevan julkisen talouden etuus- ja toimintakuluja pienentävä vaikutus. Lisäksi hallinnollisen taakan arvioidaan vähentyvän ja etuudensaajien asioinnin sujuvoittuvan.

Vaikutusarvioissa todetaan vain lyhyesti, että etuuskuluista saavutettavaa säästöä laskettaessa tullaan huomioimaan myös se, että pankki- ja tilitietoja koskevan ehdotuksen arvioidaan vähentävän toimeentulotuen alikäyttöä. Esityksen vaikutusarvioissa ei alikäytön vähenemistä ja sen vaikutuksia käsitellä tätä mainintaa enempää. On toivottavaa, että vaikutusarvioissa huomioidaan alikäytön vaikutukset laajemmin, kuin vain laskemalla lisääntyneen toimeentulotuen saannin lyhyen aikavälin kustannukset julkiselle taloudelle.

Alikäytön seuraukset ovat raskaita ihmiselle itselleen. Ne myös lisäävät yhteiskunnan menoja syrjäytymisestä aiheutuvien kustannusten vuoksi. Oikeus etuuksiin syntyy vaikeissa elämäntilanteissa. Jos ihminen ei hae etuuksia, hänen riskinsä syrjäytyä kasvaa. Kasaantuvista talousvaikeuksista voi seurata häättöjä, pikavippikierteitä, avioeroja. Terveys voi pettää ja tuloksena olla työkyvyttömyys. Jos pienituloinen eläkeläinen ei hae toimeentulotukea ja jättää sen takia lääkkeit ottamatta, sairaudet voivat pahentua ja terveyspalveluiden kysyntä lisääntyä.

Esityksessä arvioidaan alikäytön vähenevän, kun asiointi sujuvoittuu. Näemme kuitenkin riskinä, että ehdotetut muutokset voivat myös aiheuttaa haavoittuvassa asemassa olevien joukossa pelkoa valvonnan lisääntymisestä ja Kelan vapaammasta pääsystä yksityisiin tietoihin, ja näin lisätä alikäyttöä entisestään. Selkeällä tiedotuksella ja neuvonnalla tulee varmistaa, että näin ei käy.

Muu lausuntopalaute:

Etuusjärjestelmän väärinkäytösten vähentäminen on myönteistä. Väärinkäytösepäilyjen osuus kaikista maksetuista etuuksista on kuitenkin alle puoli promillea. Jatkossa tulee paneutua myös etuuksien alikäytön vähentämiseen. Se on paljon suurempi ongelma kuin etuuksien väärinkäyttö. Esityksessäkin todetaan, että tutkimustulosten perusteella toimeentulotuen alikäytön osuuden on arvioitu olevan noin 30 prosenttia tai jopa enemmän. Tämä tarkoittaa sitä, että suuri määrä ihmisiä sinnittelee hyvin pienillä tuloilla ilman heille kuuluvaa viimesijaista etuutta.

Etuusjärjestelmää selkeyttämällä ja etuuksien hakemista helpottamalla alikäyttöä voidaan vähentää. Jos on säädetty, että ihmisillä on oikeus tiettyihin etuuksiin ja palveluihin, ei voi olla niin, että järjestelmän monimutkaisuuden takia vain osa osaa niitä hakea. Viestintää ja palveluohjausta tulee olla tarjolla sellaisissa kanavissa, joita ihmiset käyttävät. Kaikkia verkossa oleva tieto ei tavoita. Myös jalkautuvaa ja etsivää työtä tarvitaan lisää. Kelan yhden hakemuksen mallia tulisi laajentaa myös muihin etuuksiin kuin vain yleistukeen.

Järvinen Anna
SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry